

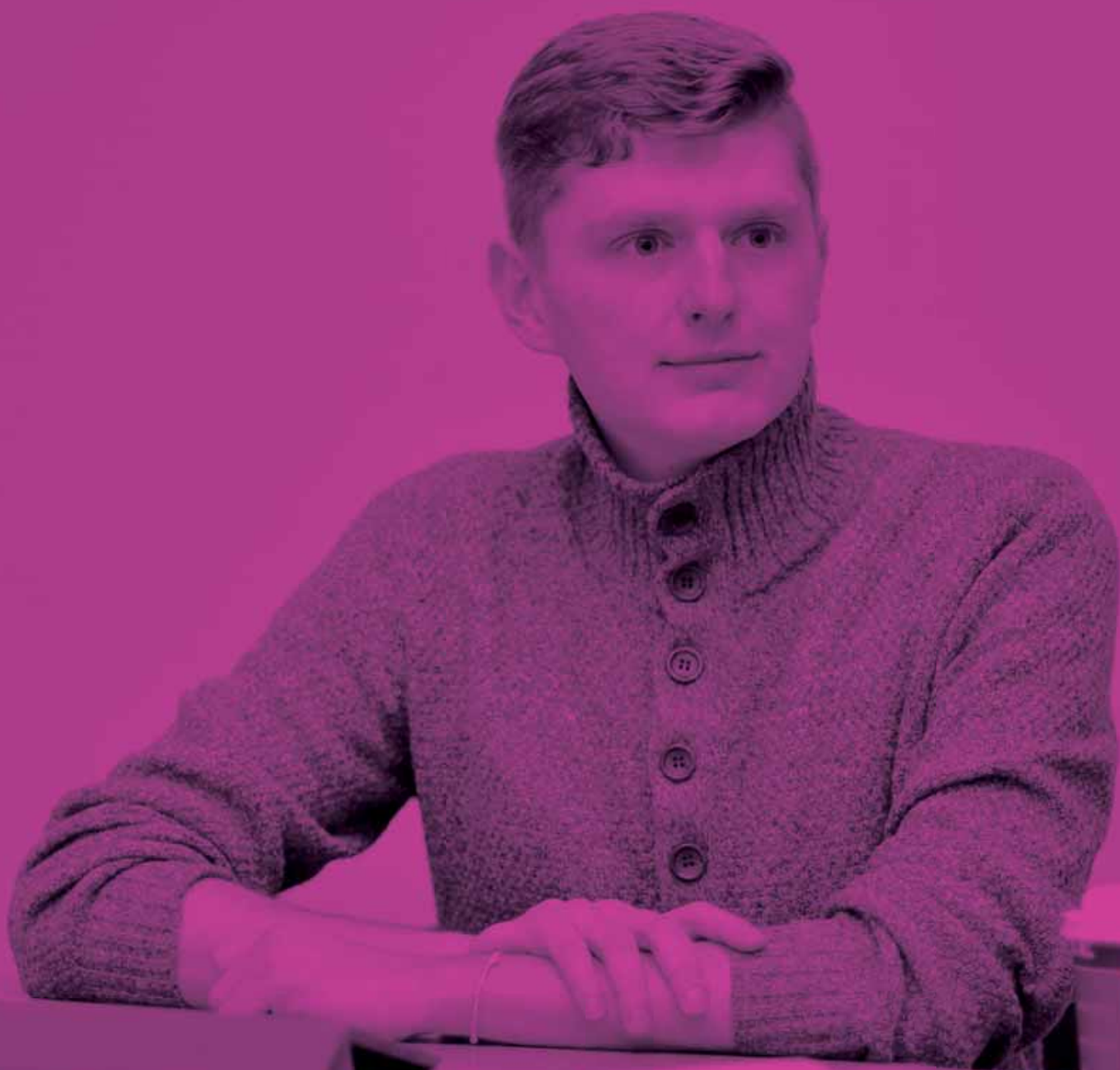
RT

rozhovor /

TEXT: M. OVERSTREET

FOTO: ARCHIV

UKÁZKY: MALÁ CVIČEBNICE TVŮRČÍHO PSANÍ, RENÉ NEKUDA

René Nekuda

O psaní

Na plný úvazek vyučuje tvůrčí psaní, ale radši o sobě říká, že je „uvázan na volné noze“. A že psaní se vlastně naučit nedá. Alespoň v tom smyslu, že s poslední zkouškou na Literární akademii se z vás automaticky nestane spisovatel nebo spisovatelka. Kromě několika knih napsal i užitečnou cvičebnici, se kterou si doma, v pohodlí a teple své psací židle, můžete ověřit, kolik toho o praktickém psaní víte (jestli jako stačí, že sem tam přispějete do školního časopisu a jednou vám do on-line fanzinu vzali recenzi poslední desky Bugs Crawling Out of People). Z cvičebnice přinášíme malé ukázky, celou ji stáhnete na renenekuda.cz.

Koho učíte?

Specializuju se na prváky. Už jsem odučil čtyři ročníky, celkem asi padesát lidí. Možná něco málo přes padesát.

No jo, to asi nikoho jiného ani učit nemůžete, vždyť čtvrtáci by byli pomalu starší než vy, ne?

Tak je mi dvacet osm, ale vzhledem k tomu, že do prváku nastupují i lidi kolem dvaadvaceti, mohlo by se to stát... Copak tohle, to je ještě dobrý, ale já jsem ze začátku učil třeba svoje bývalé spolužáky. A když jsem je uviděl ve své třídě, trochu jsem se lek. Jenže nakonec to bylo skvělé. Normálně na tu hru přistoupili a fungovalo to. Sami se tomu asi trochu divili, ale pochvaly od nich si hodně vážím, protože uznali, že jim ten rok se mnou něco dal. Byl to takový křest ohněm, haha.

A co byste řekl o svých studentech obecně? Co na nich pozorujete?

Někteří o sobě mají vysoké mínění a trochu nafouklé ego, protože na gymplu si zvykli na status těch nejlepších, nejtalentovanějších, co vyhrávají všechny ty literární a recitační soutěže. U mě v prváku se pak sejdou s ostatními nejlepšími a nejtalentovanějšími a to jim trochu shodí hřebínek. Přichází mírné rozčarování. Jiní zase chtějí teď hned a okamžitě změnit celou českou literaturu, aniž by z ní něco četli – tedy kromě povinné četby, že. Tenhle náraz trvá tak dva měsíce... haha. Myslím si ale, že je to přirozené. Kdybych v sobě zabrousil do velké hloubky, asi bych to tam taky našel. Taky jsem byl takovej. Mají přečtené plus minus stejné knížky a mají plus minus stejné zájmy. Někdy je těžké najít někoho, kdo by se vymykal z povrchního náhledu na svět.

A jaké mají cíle, ambice? Taky plus minus stejné? Když jsem na Literární akademii chodila já, připadalo mi, že pro moje spolužáky je vrcholem pyramidy pozice copywritera v reklamce – novým Hemingwayem se nikdo stát nechtěl.

Haha, já mám pocit, že cíle náhodou mají. Většinou banální cíle, samozřejmě, jako napsat bestseller, vydělat milion dolarů a koupit si byt na Manhattanu. Jenomže bestseller se píše těžko a nemusí ani znamenat úspěch – z hlediska kvality. (To je pravda, vzpomeňme třeba na Padesát odstínů šedi, že. Pozn. red.) Jsou ovlivněni tím, co frčí, když je to Harry Potter, chtějí napsat taky Harryho Pottera, když už nefrčí, psát ho nechtějí. Kloužou po povrchu, zajímá je hlavně komerční úspěch. Přijde mi to normální, vždyť ještě nemají skoro nic odžito. Dobrá zpráva snad je, že mít něco odžito nemusí nutně znamenat být starý. Mně třeba hodně pomáhá cestování, odstup od našeho prostředí, poznání jiné kultury, jiného uvažování a seznámení se s odlišnými žebříčky hodnot. Mým úkolem, úkolem školy, je trochu je nasměrovat.

Kultivovat, motivovat, vzdělávat. A jak to přesně děláte?

Nejdřív je musím nechat narazit, shodit jim ten hřebínek, jak už jsem říkal. Pak, když se vnitřně trochu zklidní, jim ukazuju věci, které by je mohly nebo přímo měly zajímat. A pak je konec prváku a já je pustím dál. Zdá se, že je to málo,

ale ve skutečnosti je to hrozně moc práce.

A prakticky se naučí co?

Něco o struktuře příběhu třeba. Jak fungují popisy, dialogy, co je literární postava, jak vypadají začátky a konce knih... V prvním semestru nepišou nic doma, jenom ve škole. Dávám jim krátké kreativní úkoly, hodně z nich je právě v mé cvičebnici. Pro někoho je nejhorší zadání „volné téma“, taková neohraničenost ho spíš svazuje než inspiruje. Absolutní svoboda je v tvorbě sice vysoce ceněná, pořád se o ní mluví, ale když dojde na věc, většina lidí udělá jen: „Eh, co? Nevím.“ Opakem je zadání velmi podrobné, které k nějakému manévrování dává minimální prostor. To všechno se učíme a každý student si pomalu začíná uvědomovat, jaký typ práce mu víc vyhovuje, co mu jde, a co ne. Do té doby se nad tím pravděpodobně vůbec nezamyslel, neumí se při práci pozorovat. V druhém semestru píšou jenom doma. To už jsou delší ucelené tvary, hlavně povídky, které pak v hodině rozebíráme. Při výuce hodně zobecňuju, snažím se objektivizovat, co to jde, aby se výklad dotýkal co nejširšího spektra literatury. To sice znamená, že se zaobíráme jakoby průměrem, ale zase si tak definujeme pomyslný bod nula, což je podle mě velmi důležité. Někteří se mému pojetí podřídí, jiní vymezí, to už záleží na povaze, a tak vzniká první dělení budoucích autorů. A to je na jeden rok dost, si myslím. Musím taky připomenout, že vysoká škola je pro ně nové prostředí, jiný systém, hodně z nich se poprvé ocitne mimo domov a rodinu, čeká je nový žilový styl, hledání nových společenských vazeb... Praha je pro ně šílená, mají pocit, že všechno se tedy může a všeho je dostatek, až přebytek, což je sice skvělé, ale člověk se s tím musí naučit trochu pracovat.

Hehe, to jsou dobré postřehy. A co je taková ta školní začátečnická klasika?

Třeba když studenta upozorním na věcnou chybu v textu – v krátké povídce si například všimnu, že postava má najednou jinou barvu vlasů a autor se o tom předtím nezminil –, většinou uslyším: „Ale já jsem to tak chtěl, to je záměr!“ Zanic nechce přiznat, že mu to prostě ulítlo. Klasickým problémem každého začátečníka je podle mě přijímání zpětné vazby. Jak negativní, tak pozitivní. Než se to člověk naučí, trvá to. Je to otázka důvěry a sebedůvěry.

Psaní je pro začátečníka posvátná věc. Každou větu, každé slovo pročití a protrpí, je přesvědčen, že tvoří něco div ne magického. Chybí mu nadhled a ke své škodě po sobě neumí škrtnat. Demytizujete tenhle romantický obraz spisovatele s rozervaným nitrem? Ukazujete psaní jako řemeslo?

Samozřejmě. Oblíbená představa nebo mýtus je, že autorovi takzvaně ožije postava pod rukama, vymkne se mu z kontroly a už ji neovládá, neví, co udělá za tři stránky. Říkám jim, jasně, to se spisovatel může v určitou chvíli stát, ale pochybuju, že by to trvalo po celou dobu psaní příběhu a hlavně, co už čtenář nevidí, jsou revize, kterými text prochází. Spisovatel nakonec musí zapojit racionální postavu, která sice žila vlastním životem, ale je poněkud rozplzlá, usměrnit a postavit do latě. Skoro každá první verze se dá proškrtat

minimálně o dvacet procent, to máte pravdu, a to se při hodinách taky učíme, i když škrtnání skutečně fyzicky bolí a je nepříjemné.

Takže – abych to shrnula – v prvním ročníku vezmete nadané špalky, osekáte z nich větve a dáte jim nějaký základní tvar. S tím je pak pustíte dál.

Snažím se, snažím se. Ne s každým to jde snadno. A to je taky můj úkolem – rozpoznat, co na koho platí. Někdo potřebuje spíš chválit než kritizovat. U dalšího se osvědčí zase jiný přístup.

Tak to je ale potom musíte dobře znát, ne? Mít s nimi osobní vztah.

Ano, a to je na tom vůbec to nejhorší, haha. Každý rok získám hrozně moc nových „kamarádů“. Když se mi v hodině otevrou, musím se taky otevřít, dát něco zpátky. Takže vyprávím, jak žiju, co se mi děje, oblíbené jsou třeba moje historiky z posilovny, kam jsem poslední dobou začal chodit a připadám si tam jak Alenka v říši divů. Jenže po roce studenti odejdou a já se od nich musím oprostit a udělat si místo na další. Není to snadný.

To je součást duševní hygieny. Taky důležité téma v životě spisovatele, které by se podle mělo učit. Spisovatel a nebezpečí alkoholismu třeba. Nebo spisovatel a sociální fobie, hehe. Člověk si zvykne být sám, pořád sedí doma, v tichu, aby ho nic nerušilo, a najednou zjistí, že už čtvrt roku nebyl venku. Jaké máte psychosociální návyky?

Nebezpečí alkoholismu je reálné, podle některých statistik spadají spisovatelé do top pětky zaměstnání s největším počtem alkoholiků. Pak kouření, kafe, málo pohybu... To je právě jeden z důvodů, proč jsem začal cvičit. Pořád jsem seděl a už mě to štvalo. Kolem jsem viděl lidi, co běhají, jak vždycky sice přijdou úplně zpacení a rudí, ale taky s čistou hlavou a plní energie. Tak jsem to taky zkusil, ale moc mě to teda nenadchlo, musím říct.

Copak? Bolelo to?

No, spíš jsem se soustředil na to, jak běhám, jak jsem nemotorný a jak je to na mně vidět. Nedokázal jsem si to užít, připadal jsem si jako slon.

To je klasika. Hodně lidí skončí s běháním ve chvíli, kdy se u toho natočej na video a pak si to pustějí. Představa elegantního indiána, co běží savanou jako šíp, se s realitou kymácejícího postiženého rozchází natolik, že to jejich estetické citění neunese.

Já to v létě možná ještě zkusím. Po tři čtvrté roce stráveném v posilovně by třeba mohlo dojít k nějakému posunu. Ze začátku jsem se do cvičení musel hrozně nutit, teď když tam tři dny nejdu, už se cítím nespůj, tělo to vyžaduje. Výsledkem zatím je, že lépe sedím. Nebolí mě záda. Uvidíme, asi jo, asi dám dělat druhou šanci...

Potřebuje spisovatel, nebo ne rovnou spisovatel, ale každý člověk, který se chce žít psaním, komunikovat s lidmi? Nestačí mu prostě jenom hodně číst a udržovat kontakty na sociálních sítích? Proč musí chodit ven? Mě to třeba, když mám rozepsanou knížku,

”

Pamatujete si na svůj první školní den? Jste schopni vybavit si vůni ustupující zimy? Viděli jste někdy něco natolik neobvyklého, že jste o tom později vyprávěli svým známým? Dokážete si představit místo, kde jste vyrůstali? Uměli byste popsat chuť wasabi oříšků? Jestliže jste pětkrát odpověděli ano, pak v sobě máte všechny předpoklady pro to, aby z vás byl dobrý spisovatel/ dobrá spisovatelka.

Jděte na libovolné veřejné místo, kde se obvykle vyskytuje mnoho lidí. Sesbírejte minimálně patnáct útržků dialogů (dva až čtyři řádky na každý) z alespoň pěti různých konverzací. Nyní si vyberte deset nejzajímavějších promluv a zkuste z nich sestavit kratičkou scénu, případně ucelený příběh, se dvěma až třemi postavami, které vás napadnou. Vybrané dialogy samozřejmě můžete proložit popisem či je nepatrně popravít. Nebojte se toho, obvykle z tohoto cvičení vzejdou velmi zábavné texty!

Napište krátké monology (pět až patnáct vět) následujících postav, které jdou do obchodu s oblečením reklamovat čepici: malá holčička s copánky a s lízátkem; babička, která se právě vrací z nedělní mše (v nákupních centrech mají otevřeno i o víkendu) a policista. Ze všech třech monologů by se měl čtenář navíc dozvědět: jméno postavy, co má momentálně v kapse, kolik je postavě let, jaké je číslo její boty (ano, to myslím vážně) a kdy poprvé jedla koprovou omáčku. Tyto informace zkuste do monologů dostat různým způsobem a vždy v různém pořadí. Nepoužívejte uvozovací věty typu „řekla a usmála se“, zaměřte se skutečně pouze na přímou řeč (tzn. uvozovky dole, bla, bla, bla, tečka a uvozovky nahoře).

“

rozptyluje a zdržuje. Mám v hlavě, co chci napsat, a nosím to všude s sebou. Na lidi se stejně nedokážu soustředit a připadám si mezi nimi divně.

Takhle to má většina autorů, jenže téma za tu chvíli nikam nezmizí. A autor potřebuje komunikovat s reálnými lidmi. To vám literární postavy a virtuální entity nemůžou nahradit. A nepíšete přece dvacet čtyři hodin denně, máte přestávky, ne?

No to mám. Jenže při nich nevstávám od kompu. Projedu Facebook, že, přečtu si zprávy, kouknu se na video, tady něco, támhle něco... Asi by bylo lepší, kdybych se šla na dvacet minut projít, co? Haha... Určitě.

Pak je tady další hrozba. Ze psaní se časem nepozorovaně stává stereotyp. Přestane to být zábava, člověk ztrácí chuť zkoušet něco nového, experimentovat. Máte takovou zkušenost?

Ano, a byla důvodem, proč jsem odešel z novin. Případalo mi, že stojím u pásu a místo cíhel na něj sázím slova. Naučil jsem se velice rychle – trvalo mi to asi tři nebo čtyři měsíce – všechny základní postupy a triky, jak napsat článek. Co se líbí mému editorovi a co ne.

Přizpůsobil jsem tomu styl, šlo to samo, jenom to přestalo být jakkoli kreativní. Neztracuju to, hodně jsem se tam naučil, ale po roce už jsem takhle dál nemohl. Pak jsem byl chvíli na zkušenou v televizi, upravoval jsem texty zpráv pro moderátory, a tam to už bylo úplně jako v továrně. Směny krátký dlouhý týden, mortalita obrovská. Z jedenácti po roce vydrželi tři. Tam to byla taky rutina, a ještě k tomu obrovský stres.

To pak člověku moc energie na volnou tvorbu nezbývá. A co studenti Literární akademie? Kde nacházejí uplatnění?

Už během studia jim škola zprostředkovává nabídky a zakázky z knižních a hudebních nakladatelství. Někdo se toho chytí, někdo ne, každopádně je to možnost, jak získat praxi. Dělali jsme taky představení pro Divadlo Ypsilon a různé další věci, každý rok se snažím vydat sbírku povídek z mých kurzů, například Ti, kteří kradou mango nebo Instantní životy. Myslím, že v tomhle ohledu se o ně staráme dobře. Jinak já jsem tedy nepracoval jen v médiích, ale taky v cukrárně, v knihkupectví, dělal jsem nočního recepčního hotelu, v tiskovém oddělení jedné mlékárny, zahraničního dopisovatele... A to už nějakou inspiraci do volné tvorby přineslo, speciálně ten hotel, to byla úroda životních

příběhů a zajímavých postav, hehe. Střídání prostředí a poznávání nových lidí je další věc, kterou studentům z vlastní zkušenosti doporučuju. Souvisí to s tím „mít něco odžito“.

Ano, spisovatel musí vést bohatý život. Občas je to poněkud náročné. Vy jste taky cestoval. Odjel jste do Keni, to byla docela exotika, ne?

No, to jsem ve čtvrtáku vyhrál soutěž Nového prostoru o nejsympatičtějšího dopisovatele a jako cena byl právě pobyt v Keni, odkud jsem měl každých čtrnáct dní psát zprávy, všimnout si, jak tam funguje program adopce na dálku a podobně. Takže já, který jsem nikdy ani cestovat nechtěl, jsem se najednou ocitl uprostřed Afriky s takovým jako rozechvělým pocitem, že před maturitou zameškám skoro dva měsíce. Ale musím říct, že to vlastně bylo to nejlepší, co se mi v životě stalo. Protože právě tam jsem zjistil, že chci – a že bych pravděpodobně dokázal – doopravdy psát. Po návratu jsem odmaturoval a podal si přihlášku na Literární akademii. A když jsem tu školu dostudovával, tak mi nabídli, abych zkusil učení tvůrčího psaní. Vyzkoušel jsem si to a jsem moc rád, že se tohle všechno stalo, protože jsem aktuálně víc než šťastný.

“

Projděte svůj dům či byt a najděte nějaký zajímavý předmět. Může to být vskutku cokoli – obyčejný mixér či suvenýr z exotických cest. Posadte se s touto věcí do křesla a vytvořte si v hlavě živý obraz člověka, který by tuto věc mohl z vašeho domova ukrást. Proč by chtěl právě tuhle věc (např. šilný pekař sbírající mixéry), jak ji ukradl, co s ní bude dělat, co následovalo po loupeži. Až bude vaše postava hotová, promluvte si s ní – co jí trápí, jaké bylo její dětství, jaké jsou její sny, jak vypadá. Nyní o ní napište povídku...

Jeník přijel za starou známou do vzdálené vesnice. Ano, tak zní základní situace a já se ptám, co se stalo potom? Jaká nesház (konflikt) mohla Jeníka potkat? Vymyslete prosím alespoň pět různých konfliktů, které by rozhýbaly tuto jednoduchou a zatím šedivou situaci (například se mohlo ukázat, že jeho stará známá je nyní zarostlý chlap, který si nic nepamatuje).

“